

mondanak, hogy *tőlemlől, nekemnek, hozzámhoz*. Igaza van, de ezeket mégsem használjuk, amazokat igen, mert azok megtermettek, emezek pedig nem.

A *nálamnál* alakot csak hasonlításokban középfokú melléknevek mellett használunk; sohasem mondjuk például, hogy tegnap nálamnál járt a végrehajtó. A *velemmel* is csak az *együtt* társaságában fordul elő, nem mondjuk, hogy velemmel is megesett már ilyesmi. Ennek a kétrendbeli szóhasználatnak bizonyára a *fiamnál nagyobb, öcsémmel együtt* féle szokásos szerkezetek hatása az oka. Az elsőben a középfokú melléknév (nagyobb) előtt közvetlenül áll a *-nál* rag, a másodikban az *együtt* határozó szó előtt szintén közvetlenül áll a *-vel* rag. Ez a külső analogia teremtette a rendkívüli alakokat.

A képző ismétlődésére is van példa. Mindennap hallani ilyet: Egy kicsit *avasos* már ez a szalonna. A nyáron jegyeztem föl (de régebből ismerem): Tessék venni ebből a *leveses* körtéből. A levesmerő kanalat is *leveseskanálnak*, a tálát *levesestálnak* hívják. Mindkettőben az *s* melléknévképző van meg kétszer.

Ez a kis írás már a nyomdában volt, amikor egy cikket találtam a Magyar Nyelvben Tömlő Lajostól *Nálamnál, tőlemlől* címen (l. X: 1914. 444—446. l.); ebből szeretnék sok magyarázgatás helyett egy-két mondatot idézni.

„Akik kerülendőnek tartják az *asztat, eztet, ötet* névmásokat, azokkal nem vitatkozom. Legyen nekik az ő nyelvük-fülük ízlése szerint. Hisz az *asztat, ötet* — ő szerintük — semmivel sem mond többet, mint az *aszt* és az *öt!* Én ugyan azt vélem, hogy ... a mi nyomósabb *asztat, eztet, ötet* alakjainkra szüksége van nyelvünknek, mely különösen a ragozás és szóképzés terén nem terem fölöslegest.“

Azután a két című írt szóalakot védelmezi és magyarázza hosszabban (az ilyenféle szólásokban: jobb nálamnál, tőlemlől elmehezt); befejező sorai ezek: „A helyett tehát, hogy gúnyos megvetéssel forduljunk el a nép nyelvének grammatikai furcsaságaitól, igyekezzünk inkább kutatni, felismerni és elismerni ezeknek a létjogát; de másrészt ne hurcoljuk be az irodalmi nyelvbe a nép nyelvének minden olyan kicsinyes árnyalatát, melyekre ott egyáltalában nincs szükség.“

Brüll Emánuel.

Az ősök neve.

Eötvös Károlynak Bakony című munkájában (I. köt. 124—131. l.) érdekes fejezetet találtam az ősök elnevezéséről a magyarban. Azt mondja, hogy én vagyok az első íz, apám-anyám a második, öregapám-öreganyám a harmadik íz, sőt szépapám-szépanyám is a harmadik íz neve; a negyedik íznek is kétféle neve van, az egyik az ósapám-ósanyám, a másik a jobbapám-jobbanyám. Igen érdekes az ötödik íz: dédapám-ükanyám, mert — azt mondja Eötvös — az *ük* csak nő lehet (*déd* e szerint csak férfi); a hatodik íz dédősapám-ükösanyám. Tovább nincs, tovább nem ér az emlékezet, tovább nem szokták számontartani az ősöket, ennyit is ritkán (legfeljebb azok, akik kamarások óhajtottak lenni).

Ezt a fejtegetést olvasva eszembe jutott egy korábbi vitám ugyanerről a kérdéstről. Semmiképen sem tudtunk megegyezni az egyes ízek és nevek dolgában. Emlékeztem, hogy Eötvös Károly beszél valahol róluk, de nem volt kéznél; nem is tudtam, melyik munkájában kereshetném, a vita ilyenformán befejezetlen, vagyis eldöntetlen maradt. Ellenfelem véleményére már

nem emlékszem pontosan, a magaméra annál jobban, annak idején föl is jegyeztem magamnak (vitázófelem is a magáét, hiszen úgy tartottuk egymás orra alá), hogy alkalmas időben alkalmas embertől megkérdezzem. De aztán egészen megfélekedtem róla.

Most látom, hogy Eötvös sem dönthette volna el a kérdést, mert együnk fölfogásával sem egyezik.

Az én tudomásom szerint így van. Én vagyok az első, édesapám-édesanyám a második íz, nagyapám-nagyanyám (vagy öregapám-öreganyám) a harmadik, dédapám-dédanyám a negyedik íz, az ötödik íz szépapám-szépanyám, a hatodik ükapám-ükanyám, a hetedik ősapám-ősanym. Tovább én sem tudom, már ez is egy ízzel több, mint az Eötvösé; ennyit tanultam édesanyámtól, ő szeretete számontartani az efféléket, a sokadzigleni atyafiságot.

Egyszer aztán *Herepei Jánossal* beszélgetve (ő tudvalevőleg éppen ilyen dolgokkal, régi korokkal, régi családokkal, hajdanvolt emberekkel és családfákkal is foglalkozik), valahogyan szóbakerültek a rokonsági nevek; erről eszembe jutott az én vitám és Eötvös Károly fejtegetése. Szó nélkül elébe tettem egy darabka papírost meg egy ceruzát és megkértem, írná föl a fölmenő ág elnevezéseit. Fölírta és nem kis öröömre hajszálnyira úgy jegyezte föl, ahogy az imént előadtam.

Ebből a teljes megegyezésből sem merem azt a következtetést levonni, hogy egész kies hazánkban ezek a szokásos elnevezések, meglehet, hogy csak itt Kolozsvárt és környékén, általánosak, ámbár édesanyám marosszéki származás. Azért igen hálás volnék mindazoknak, akik nem sajnálnának egy kis fáradságot, meg egy kevés póstaköltséget, és megírnák a maguk tudományát ebben a kérdésben. Igaz, hogy nagyobb dolgokról folyik ma véres vita a nagyvilágban, de azt tartom, ilyenkor sem szabad a kicsinyeket elhanyagolni.

Egy füsttel azt is megírhatnák, hogy az *ipa* (após), *napa* (anyós), *süv* (sógor), *ángy* (sógornő) és *ját* (drusza) szokat hol használják még, milyen értelemben, melyik rokon jelölésére, és azt is, hogy kik használják, az öregebbek vagy a fiatalok, általános-é vagy csak egyes osztályok, rétegek élnek véle. Ezek is lassanként kikopnak a használatból, nem ártana megállapítani és följegyezni, hol élnek még 1940-ben.

Brüll Emánuel.

„Üri eső“, „átutalui“ s egyéb kászoni apróságok.

1936. nyarán mintegy húszan állottunk össze az egykori Kászonszék kirándulási lehetőségeinek, nép- és természetrajzi, régészeti viszonyainak tanulmányozására. Nyelvész vállalkozó — sajnos — nem akadt, pedig — amint az alábbiak is igazolják — nyelvésznek is érdemes lett volna csatlakoznia hozzánk.

1. Kászonzakabfalván, a gyalogláshoz való készülődés közben, megállt mellettünk egy öreg anyóka is. Egy ideig nézdegélt bennünket, majd csendesen megjegyezte: „No, itt aztán jó *üri eső* esett!“ — Nem értvén a mondat, természetesen azonnal megkérdeztem tőle, hogy mit akart ezzel mondani. Így derült ki, hogy váratlan megérkezésünk és nagy számunk, élénk sürgés-forgásunk miatt a kevesebb és lassúbb mozgású falusiakhoz szokott szemében úgy tűntünk fel, mintha mi „urak“ az égből pottyantunk volna alá, s mivel mindezt hamarjában a kiadós, jó eső lehulló cseppjeivel, a sűrű jégeső jégszemeivel hasonlította össze, a havas, jeges, ölmcs, stb. eső min-